

Fig. 200. Vg 120. Sparlösa sn, kyrkan.
Efter teckning av Hilfeling.

Runstenen har förgäves eftersökts.

Den äldsta uppgiften om stenen har Levenensium Pastor Petrus Ionæ i en anteckning ²⁶/₄ 1672: »Uti Sparlösa kyrkomur finnes en runsten på norra sidan.» Ulf Christofersson uppger 1687 stenens belägenhet vara »På norre Sydan gent emot dhen långe» [Vg 119]. Även C. G. G. Hilfeling uppger: »Sparlösa Norra sidan i Kyrkomuren ett stycke af en Granit Runsten.» P. A. Sæve, K. Torin, R. Hjorth och J. Sandström ha alla sökt den förgäves. Den sistnämnde tillägger dock: »Kyrkväktaren Sidström uppgaf att då kyrkan ombyggdes 1847 blef en runsten inmurad i tornet. Om dess läge visste han dock intet.» Detta stämmer med

uppgifter som av ortsbor lämnats mig 1943–45 samt skriftliga meddelanden till Riksantikvarieämbetet 1943–46. Huruvida denna sten varit någon av de förkomna Vg 120 och 121, känner man icke, troligast dock Vg 120. Tornmuren är helt överrappad och limmad; i sprickorna skymtar sandsten.

»Granit» (Hilfeling). Ungefärlig storlek, beräknad efter bilden i *Bautil*, 0,80×0,80 m.

Inskrift (enligt Christoferssons teckning):

... **ipin·auk pir u ... u ris·u rutar**
5 10 15 20

[H]eðinn ok þer [brøðr?] ... ris[t]u runar ...

»Heden och hans bröder(?) ... ristade(?) runor ...»

Till läsningen: Sk efter 15 **s** utelämnas i *Bautil*. Hilfelings läsning avviker i någon mån från ovanstående: sk efter 10 **r**, därefter i slutet av samma rad **ru**, rester av en hst framför 12 **u**. Liljegren utelämnar **l i** men följer i övrigt *Bautil*. — 11 **u**, resp. **r**, samt 19 **t** förefalla fellästa. R. 19 har med stor sannolikhet varit **n** och r. 11 förmodligen **b**.

Om namnet *Heðinn*, som även förekommer på Vg 138 och några andra runinskrifter, se Sm. 8.

121. Sparlösa sn, kyrkogården.

Litteratur: B 994, L 1692. J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, bl. 94; P. E. Lindskog, *En korrt beskrifning om Skara Stift* 1 (1811), s. 104; J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 151; P. A. Sæve, *Berättelse* 1863, s. 136 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 137); R. Hjorth, *Beskrifning öfver Wiste härad* (1902), s. 109; J. Sandström, *Anteckningar om fornlämningar* 1903 (ATA); S. Gardell, *Gravmonument från Sveriges medeltid* 1 (1937, rev. 1945), nr 648.

Avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1669 (i KB F m 27, s. 15), renritning 1670 (i KB F l 4 c, s. 37); J. Hadorph och P. Törnewall, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 994).

E. Brenner uppger 1669 runstenens plats vara »på Sparlösa kyrkiegård suder fram moot choren». P. E. Lindskog, som transkriberar inskriften, lokalbestämmer den till »norra sidan af Kyrkemuren», troligen en reminiscens från någon uppgift om Vg 120. P. A. Sæve, R. Hjorth och J. Sandström ha sökt gravstenen förgäves, och den har hittills icke kunnat anträffas.

Inskrift (enligt Brenners teckning i F l 4 c):

... **m ... t ... æsæiaæ ... | hans·sæl·hauī·himinflæpi·æmæn·**
5 10 15 20 25 30

... *Hans sæl hafi himinglæði. Amen.*

»... Hans själ have himlens glädje. Amen.»

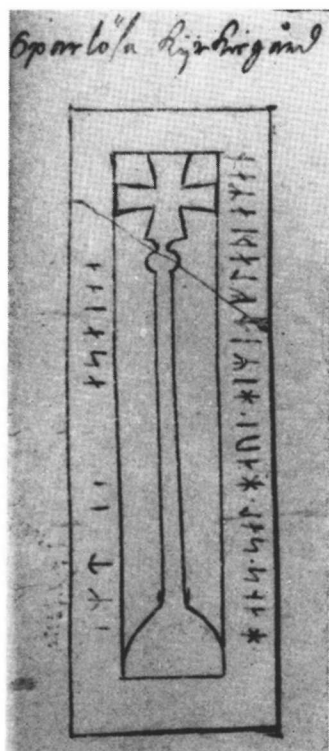

Fig. 201. Vg 121. Sparlösa sn, kyrkogården. Efter teckning av Brenner i F m 27.

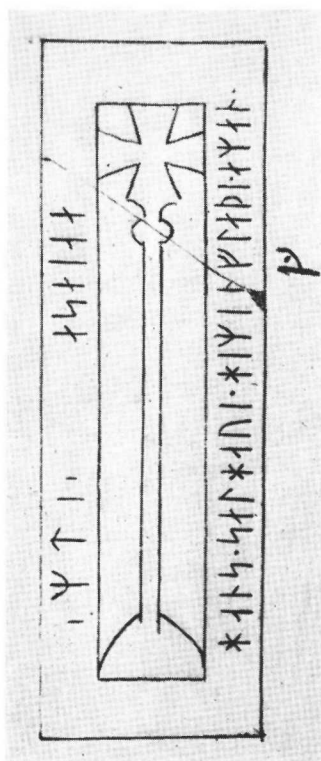

Fig. 202. Vg 121. Sparlösa sn, kyrkogården. Efter teckning av Brenner i F l 4 c.

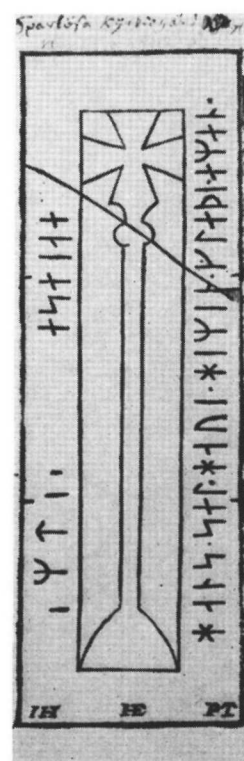

Fig. 203. Vg 121. Sparlösa sn, kyrkogården. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 994).

Till läsningen: Träsnittet i B 994 överensstämmer med Brenners teckning utom beträffande 25 f, som i *Bautil* tecknats g. Brenners första teckning (i F m 27) har, såvitt man kan urskilja, 8 a, inga sk före och efter det sista ordet i inskriften. Liljegrens läsning återger *Bautil*.

Inskriftens början tycks till stor del ha varit utplånad redan på 1600-talet och Brenners läsning på sina håll felaktig, varför någon mening icke kan utvinnas ur detta inskriftsparti, som bör ha innehållit namnet på den döde, måhända också uppgift om vem som ombesörjt gravvården.

Uttrycket *hans sæl hafi himinglæði* finns icke i någon annan runinskrift, men en till innebörden likartad mening finner man t.ex. på U 160: *Guð hialpi hans and ok salu ok Guðs modir, le hanum l[i]us ok paradis*, Ög 35: *Guð givi þessa sial himiriki* samt i viss mån Vg 144: *Guð givi sial hans glæði ok ro*. Om böneformuleringar i svenska runinskrifter se S. Estborn, *Evangeliska svenska bönböcker under reformationstidevarvet* (1929), s. 29 f., och G. Mattsson, *Konjunktiven i fornsvenskan* (1933), s. 43 f. [speciellt s. 47].

Sparlösa sn, Mejeriet.

Vid mitt besök i Sparlösa år 1943 lämnade gamla ordsbor den uppgiften, att en runsten skulle ha blivit inlagd i golvet i Sparlösa mejeri. Stenen skulle ha förts dit från Högen, en gård belägen ett par km NÖ om kyrkan, varifrån även en del sten hämtats till kyrkbygget 1847. Uppgiften återfinnes även tryckt i *Västgötabygden* 1946: 4. Efterforskningarna blevo utan positivt resultat. Troligen har det icke varit fråga om en sten med runinskrift.

Tängene sn, se Vg 115.

Barne härad.

Barne härad omgives av sex härader, i V Bjärke och Viste härader, i N Kållands härad, i Ö Skånings och Laske härader, i S Kullings härad. Häradet tillhörde enligt stadgan om tingsböternas fördelning i ÄVgL Lungs bo i Västergötlands sydvästra fjärding. Tillsammans med Laske härad motsvarade det i befolkningshänseende $\frac{1}{40}$ av landskapet.

Från Barne härad äro 4 runinskrifter kända. De fördela sig på följande 3 av häradets 14 socknar: Barne-Åsaka 2, Ryda 1, Södra Kedum 1.

De 4 runinskrifterna tillhöra resta stenar och äro alla bevarade. Endast en (Vg 125) företer sådana ytskador, att läsningen till en del försvåras.

Placeringen av runstenen Vg 123 är av gammalt datum, måhända är den ursprunglig. Den står skild från ett forntida gravfält endast genom en vägbana och har sannolikt en gång hört samman med gravfältet. De övriga runstenarna äro flyttade. En av dem (Vg 122) fördes 1792 till Dagsnäs i Bjärka sn, Gudhems hd.

Två av runstenarna (Vg 122, 123) finnas antecknade 1672. Båda finnas sedan upptagna i J. G. Liljegren, *Runurkunder* (1833). Vg 125 iakttogs första gången 1860. 1919 gjordes det sista fyndet: Vg 124.

Barne-Åsaka sn, kyrkogården.

I C. G. G. Hilfelings *Concepter och Ritningar öfver en resa i Westergöthland* (ATA) finns på en teckning av Vg 123 följande uppgift: »NB En gl Defect Runsten låg i Åsaka Kyrkomuren vid östra sidan nära vid några stora stenhallar och uptagne Bautastenar som äre lagde i Stenmuren hvilka skjulde det mästa af läsningen och gjorde det nu omögeligt». En liknande anteckning förekommer i Hilfelings reseberättelse 1791 (KB F m 57: 1), ehuru ordalydelsen är något avvikande. Platsen anges här »Öster i Åsaka kyrkogårdsmur». Stenen har förgäves eftersökts. Kyrkan ombyggdes 1844, och stenen kan då ha blivit inlagd i själva kyrkobyggnaden.

122. Barne-Åsaka sn, Abrahamstorp. Nu vid Dagsnäs, Bjärka sn.

Pl. 106.

Litteratur: L 1385, T 10 (jfr 43). Abrahamus Lechander, Anteckning 1672 (avskr. i J. P. Carlmark, *Antiqviteter* 1, Stifts- och Landsbibl., Skara); C. G. G. Hilfeling, *Concepter och Ritningar öfver en resa i Westergöthland* (ATA), Resa 1791, s. 12 (red. av P. Tham i KB F m 57: 1); N. U. Hård, *Cippos runicos ad Dagsnäs positos* (1802), s. 14 f.; P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 1 (1811), s. 70, 2 (1813), s. 210; J. P. Carlmark, *Fornlemningar inom Skara församling*, s. 30 f. (Stifts- och Landsbibl., Skara); P. A. Säve, *Berättelse* 1862, s. 112 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 127); G. Stephens, *ONRM* 2 (1867–68), s. 738; E. Brate o. S. Bugge, *Runverser* (ATS 10, 1887–91), s. 168 not 3; *Fornminnesinventering i Bjärka sn 1923* (ATA); K. E. Sahlström m. fl., *Gudhems härads fornminnen* (1932), s. 133; O. Sjögren, *Sverige* 4 (1933), s. 314.

Äldre avbildningar: Hilfeling, bläckteckning (i a. a., ATA); Tham, bläckteckning (i Hilfeling a. a., KB, kopia härav av Liljegren i *Fullständig Bautil*, ATA); Bläckteckning (i Carlmark a. a., foto i ATA); Säve, bläckteckning (i a. a.); O. Erlandsson, blyertsteckning (VFA), träsnitt (i T 10).

Runstenen står 600 m. NNV om huvudbyggnaden på Dagsnäs, 6 m. NV om bivägen Dagsnäs–Bjärka, i södra kanten av en liten kulle.